

Asikkalan ilmastosuunnitelma

2025–2029

Toimenpiteiden tarkemmat sisällöt

Sisällysluettelo

1. Ilmastojohtamisen toimenpiteet	2
2. Energian ja kulutuksen toimenpiteet	5
3. Kestävän liikkumisen toimenpiteet.....	9
4. Kestävän ruokajärjestelmän toimenpiteet.....	12
5. Luonnon ja maankäytön toimenpiteet	16
6. Ilmastomuutokseen varautumisen toimenpiteet	20
7. Viestinnän ja ympäristökasvatuksen toimenpiteet.....	24

1. Ilmastojohtamisen toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Kestävän kehityksen tavoitteiden lisääminen kunnan strategiaan	Kunnassa on oltava strategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnasta ja pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategia ohjaa kunnan keskeistä päätöksentekoa, suunnittelua ja kehittämistä. Jotta kunnan ilmastosuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet voidaan saavuttaa, tulee ne sisällyttää myös osaksi kunnan strategiaa.	Strategiassaan kunta määrittää sen tulevaisuuden suuntaa sekä ohjaa päätöksentekoa ja toimintaa. Ilmastosuunnitelman toimenpiteet ohjaavat kuntaa kestävään tulevaisuuteen ja toimivat osaltaan tapana toteuttaa kunnan strategiaa. Johdonmukainen ja suunnitelmallinen ilmastotyö takaa kuntalaisten hyvinvoinnin nyt ja myös tulevaisuudessa sekä lisää alueen elinvoimaa, minkä vuoksi ilmastosuunnitelma on tärkeää viedä osaksi kunnan strategiaa.
Ilmastosuunnitelman jalkauttaminen ja toteutuksen seuranta	Hyvälläkään suunnitelmalla ei saavuteta tavoitteita, jollei sen toteutukseen ja seurantaan sitouduta. Sitoutumalla ilmastosuunnitelman säännölliseen seurantaan ja päivittämiseen, voidaan varmistaa suunnitelman merkitys kunnan kokonaiskestävyyteen.	Ilmastosuunnitelman ja työn jatkuvuuden takaamiseksi on tärkeää, että myös seuraavan kauden kuntapäättäjät ymmärtävät ilmastosuunnitelman sisällön sekä toteuttamisen tarpeen. Ilmastosuunnitelman jalkauttaminen ja toteuttaminen voidaan varmistaa suunnitelman säännöllisellä seurannalla, päivittämisellä ja raportoinnilla. Ilmastosuunnitelmaa jalkautetaan ja sen toteutumista seurataan, päivitetään ja raportoidaan seuraavilla toimilla: * Järjestetään uusille valtuutetuille valtuustokauden alussa koulutus ja/tai työpaja, jossa käydään läpi kunnan ilmastotavoitteet, esitellään ilmastosuunnitelma sekä käydään keskustelua kunnan ilmastotyön toteuttamisesta ja painopisteistä. Maakunnan ilmastoasiantuntija voi auttaa perehdytyksen järjestämisessä osana ClimateGo -hanketta syksyllä 2025. * Toimenpiteiden toteutumista seurataan kunnan kestävän kehityksen työryhmässä säännöllisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa. * Ilmastotyön kustannuksista laaditaan vuosittain suunnitelma, joka hyväksytään seuraavan vuoden talousarviossa. * Suunnitelman etenemisestä raportoidaan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä kunnanvaltuustolle.

		* Hinku-kunnat tekevät vuosittain raportin ilmastotyön etenemisestä Suomen ympäristökeskus Sykelle.
Kestävyyshenkilöiden nimeäminen	Kestävyyshenkilöiden ja -viestinnän tehokkaaseen toteuttamiseen sekä seurantaan vaaditaan koordinoitua. Kunnan kestävä kehityksen vastuuhenkilöiden nimeäminen lisää läpinäkyvyyttä ja selkeyttää vastuualueiden kohdistumista.	Ilmasto- ja kestävyysasiat liittyvät kunnan kaikkien toimialojen työhön. Tämän vuoksi toiminnan koordinoitua ja seuranta on tärkeää. Myös sisäinen ja ulkoinen viestintä on helpompaa ja vaikuttavampaa, kun vastuuhenkilöt tietävät oman roolinsa kestävyshenkilöiden edistämiseksi. Monien toimenpiteiden toteuttaminen on tehokkaampaa yhteistyössä muiden kuntien tai toimijoiden kanssa, mikä edellyttää osallistumista yhteiseen kehittämiseen. Myös mahdollisen ulkopuolisen rahoituksen haku edellyttää jonkunlaista työpanosta, mutta voi toisaalta tuoda merkittävää lisäresurssia konkreettiseen tekemiseen. Ilmastojohtajalle tai -koordinaattorille tuleekin varata työaika alueellisissa ja kansallisissa verkostoissa toimimiseen (esim. maakunnan ilmastotyöryhmä, HINKU-verkosto, Kuntaliiton ilmastoverkosto). Kestävyyshenkilöiden nimeäminen ei edellytä uuden työvoiman palkkaamista, vaan se sisällytetään työnkuviin.
Kestävän kehityksen huomiointi päätöksenteossa ja hankinnoissa	Kaikilla kunnassa tehtävillä päätöksillä ja linjauksilla on suoria tai välillisiä vaikutuksia kunnan ympäristöön ja ilmastopäästöihin. Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi ja vähentäminen kunnan operatiivisessa toiminnassa luovat pohjan kestäväälle toiminnalle. Kunta voi edistää kestävyttä myös hankintojensa kautta.	Kestävyyshenkilöiden huomioiva päätöksenteko on vastuullista ja voi ennaltaehkäistä ympäristölle syntyvää haittaa. On tärkeää huomioida jo suunnitteluvaiheessa päätöksestä aiheutuvat vaikutukset ympäristöön ja kasvihuonepäästöihin sekä käydä näistä keskustelua. Kestävässä päätöksenteossa huomioidaan ja pyritään minimoimaan ympäristövaikutukset jo suunnitteluvaiheessa, jolloin voidaan välttää lisäkustannukset sekä ristiriidat jatkossa. Kunnassa toimivilla yhdistyksillä on usein hyvä paikallistuntemus ja monenlaista ympäristöosaamista, jota kunnan on järkevää hyödyntää päätöksenteon tukena. Myös hiilineutraalien kuntien Hinku-verkoston kriteerit edellyttävät kasvihuonepäästönäkökulman huomioimista kunnan päätöksenteossa. Hankintojen osalta tavoitteena on, että kaikki kunnassa hankintoja tekevät tiedostavat kestävyshenkilökohdat valintoja tehdessään. Ensimmäinen lähtökohta on välttää turhia hankintoja ja edistää tuotteiden uudelleenkäyttöä ja kierrätystä. Pienissä hankinnoissa sovelletaan omaa harkintaa vaihtoehtojen kestävydestä ja isommista yli 10 000 euron

		suuruisista hankinnoista tehdään erillinen ympäristö- ja ilmastovaikutusten arviointi, mikä raportoidaan hankintapäätöksessä. Toimenpiteen toteutus käytännössä: * Ympäristö- ja ilmastovaikutukset huomioidaan päätöksenteossa ja tehdyt huomiot kirjataan päätökseen. * Paikallisilta yhdistyksiltä, kuten luonnonsuojeluyhdistyksiltä, metsästysseuroilta ja muilta yhdistyksiltä pyydetään kommentteja tai lausuntoja kaavoitushankkeiden ja muiden ympäristöön- ja ilmastoon vaikuttavien hankkeiden suunnittelussa. * Merkittävissä päätöksissä tehdään lakisääteinen ennakkovaikutusten arviointi, jossa huomioidaan ympäristö- ja ilmastovaikutukset. * Kestävyyšnäkökohtien huomiointi lisätään kunnan hankintaohjeistukseen ja henkilöstölle järjestetään koulutusta arviointien tekemisestä.
Ekotukitoiminnan edistäminen	Jotta kunta voi kannustaa muita ilmastotyöhön, on tärkeää näyttää myös esimerkkiä omalla toiminnalla. Henkilöstöltä saadun palautteen perusteella kunnan päivittäisessä toiminnassa on kehitettävää esimerkiksi jätteiden lajittelun ja energian säästämisen suhteen.	Kunta selvittää mahdollisuutta liittyä mukaan ekotukitoimintaan. Ekotukitoiminta on maksutonta matalan kynnyksen ympäristö- ja ilmastoasioiden hallintaa. Ekotukiverkostosta saa valmista materiaalia ja koulutusta ja kunta voi itse päättää toiminnan painopisteet ja laajuuden. Organisaation toimipisteille nimetään ekotukihenkilöt, jotka osallistuvat yhteisiin koulutuksiin ja kehittämiseen. Ekotukihenkilöt edistävät kestävää toimintaa omissa yksiköissään ja ohjaavat myös työkavereita.
Kestävän kehityksen huomioiminen yhdistysten avustuksissa	Kunta tukee alueen yhdistysten toimintaa erilaisilla avustuksilla. On tärkeää pitää huolta siitä, ettei kunnan maksamista avustuksista aiheudu haittaa ympäristölle. Avustuksillaan kunta voi myös tukea ja kannustaa yhdistyksiä toimimaan ilmaston ja ympäristön kannalta kestävämmiin.	Esitetään yhdistyksille avustushakemusten yhteydessä kysymys ympäristöasioiden huomioimisesta ja kannustetaan avustuksia hakevia/saavia yhdistyksiä huomioimaan ilmasto- ja ympäristönäkökulmat omassa toiminnassaan.

2. Energian ja kulutuksen toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Energia- ja resurssitehokkuuden parantaminen kunnassa	Kuntien energiatehokkuussopimukseen (KETS) liittyneet kunnat tehostavat energiankäyttöään ja säästävät näin kustannuksissa sekä vähentävät päästöjä. Järkevällä kuluttamisella ja resurssien käytöllä voidaan edistää kestävä kehitystä ja saavuttaa myös kustannussäästöjä. Konkreettisten ilmasto- ja kustannushyötyjen saavuttamiseksi toteutetaan säännöllisiä energia- ja kulutuskatselmuksia sekä kehitetään tehokkuutta parantavia toimenpiteitä ja investointeja.	Energiatehokkuussopimus edellyttää systemaattista toimintaa, toimien seurantaa ja raportointia. Toimenpanoon ja raportointiin saa tukea Motivalta. Kunnan eri toimialoilla kuten ruoka- ja siivouspalveluissa jatketaan ja kehitetään ilmastotoimia. Työprosessien tarkastelulla ja kehittämisellä edistetään energia- ja materiaalitehokkuutta sekä vedensäästöä. Toimenpiteen toteutus käytännössä: * Etsitään aktiivisesti energian säästöön ja energiatehokkuuteen liittyviä ratkaisuja sekä osallistutaan toimintaa tukeviin hankkeisiin * Hankitaan uusiutuvaa sähköä kunnan kiinteistöihin * Kiinnitetään uusien laitteiden hankinnassa huomiota energiatehokkuuteen ja siirrytään asteittain sähköisiin laitteisiin * Lisätään aurinkosähköjärjestelmiä kunnan kiinteistöihin * Viestitään kunnan toimista ja niiden hyödyistä * Varmistetaan työntekijöille mahdollisuus osallistua aiheeseen liittyviin koulutuksiin ja opastetaan laitteiden oikeaan käyttöön * Suositetaan ruokapalveluissa järvikalaa ja minimoidaan ruokahävikkiä, tarjotaan päivittäin linjastossa kasvisruokaa kaikille ja lisätään kasvis-, lähi- ja sesonkiruuan käyttöä * Vähennetään veden ja kemikaalien kulutusta siivouksessa ja kiinteistöjen käytössä, minimoidaan pakkausjätteen määrää * Osallistutaan teemaviikkoihin kuten Päijät-Hämeen ympäristöviikkoihin ja Energiansäästöviikkoon
Kestävän uudisrakentamisen ja	Kunnan kestäväällä uudisrakentamisella saadaan pitkäikäisiä, energia- ja	Kunta arvioi uudisrakentamisessaan rakennuksen elinkaaren aikaiset kustannukset sekä ympäristövaikutukset tavoitteena pitkäikäinen ja

remontoinnin edistäminen kunnassa	ympäristötehokkaita rakennuksia, jotka ovat käyttäjilleen turvallisia ja terveellisiä. Elinkaariajattelun mukaisesti investoinnin suunnittelussa arvioidaan koko elinkaaren aikaisia kustannuksia ja vaikutuksia.	monikäyttöinen rakentaminen. Esim. teknisten ominaisuuksien parantaminen voi lisätä hankintakustannuksia, mutta tuottaa merkittäviä säästöjä sekä päästövähennyksiä rakennuksen koko elinkaaren aikana. Rakennustuotteiden ja -materiaalien valinta on yksi tärkeä osa kestävän ja viihtyisän rakennuksen suunnittelua. Suositaan puurakentamista. Myös korjausrakentamisessa huomioidaan vastaavalla tavalla kestävyysnäkökohdat.
Kunnan tilojen käyttöasteen nostaminen	Tilojen käyttöasteen nostaminen ja turhien tilojen karsiminen vähentää turhia päästöjä ja kustannuksia, joita tilojen lämmityksestä ja ylläpidosta muodostuu.	Kunnan tilojen ja kiinteistöjen käyttöasteita tarkastelemalla saadaan tilat tehokkaampaan käyttöön ja turhista tiloista luovutaan. Tilojen käyttötarkoitusta voidaan tarvittaessa muuttaa ja tarjota tiloja eri toimijoiden käyttöön, jolloin saadaan asukkaille lisää palveluita ja harrastusmahdollisuuksia. Vanhojen tilojen osalta kunnostus on ympäristönäkökulmasta yleensä parempi vaihtoehto kuin purkaminen ja uuden rakentaminen, mutta tiloja tulee tarkastella tapauskohtaisesti.
Kestävien digitaalisten ratkaisuiden käyttöönotto ja kehittäminen	Digitalisaatiolla on ympäristön kannalta kaksoisrooli. Digitalisaatio mahdollistaa ympäristön kannalta kestäviä ratkaisuja, mutta toisaalta lisääntynyt käyttö kasvattaa energian ja materiaalien kulutusta.	Kasvava dataliikenne kuluttaa yhä enemmän sähköä. ICT-sektorilla on kuitenkin mahdollista tuottaa ohjelmointiratkaisuja, jotka vaativat vähemmän tallennustilaa, laskentaa ja tiedonsiirtoa. Kunnan hankinnoissa tuleekin kiinnittää huomiota digitaalisten palveluiden datankäyttöön ja sitä kautta sähkönkulutukseen. Palveluntuottajilta selvitetään palveluiden käytön aikainen energiankulutus ja uusia palveluita hankittaessa sisällytetään tämä hankintakriteereihin. Vihreän koodauksen avulla voidaan saavuttaa merkittäviä kustannussäästöjä. Motiva on julkaissut vuonna 2024 ohjelmistohankintoihin vastuullisuuskriteerit, joista voi valita käyttöön omiin painotuksiin sopivat kohdat.
Materiaalien uudelleenkäytön tehostaminen ja korjaus-, lainaus- ja	Kunnan käyttökelpoisen irtaimiston ja materiaalien uudelleenkäyttö on tärkeä askel kohti kiertotaloutta ja luonnonvarojen säästämistä. Kiinteistöjen remonttien, purkamisen tai toiminnan muuttamisen	Kunta edistää kiertotalouden toteutumista aluellaan mm. tukemalla korjaus-, lainaus- ja vuokrauspalveluiden järjestämistä sekä kehittämällä tavaralainaamon toimintaa. Palveluita on kannattavaa kehittää yhdessä

vuokrauspalveluiden edistäminen	yhteydessä huolehditaan ajoissa käyttökelpoisen irtaimiston, kiintokalusteiden ja huonekalujen uudelleenkäyttö ja välittäminen kiertoon muihin kohteisiin tai kuntalaisille. Kunta voi myös tukea asukkaille suunnattuja kiertotalouden palveluja yhteistyössä esim. paikallisten yhdistysten kanssa.	kunnassa toimivien yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa ja olemassa olevista palveluista viestiminen edistää palveluiden suosion kasvamista. Tarve kiertotaloudenpalveluille nousi vahvasti esille kesällä 2024 toteutetussa asukas- ja vapaa-ajanasukaskyselyssä. Vastaajat toivoivat laajasti erilaisia kiertotalouden palveluita lainauspalveluista kierrätyskeskuksiin. Kiertotalouden edistämiseen kuuluu olennaisesti myös toimivan jätehuollon ja kierrätyksen varmistaminen niin asukkaille kuin kunnan omissa kiinteistöissäkin. Kiertotalouden toteutumista kunnassa edistetään käytännössä seuraavilla keinoilla: * Kunnalta poistuvan irtaimiston ja materiaalin uudelleenkäyttöä edistetään mm. tekemällä isommissa purkukohteissa purkukatselmus ja selvittämällä rakennusmateriaalien kierrättämismahdollisuuksia uusiin kohteisiin. Lisäksi käyttökelpoisten tavaroiden kierrättämiseksi suunnitellaan viestintäkanava tai työkalu, jotta materiaalit saadaan tehokkaasti kiertoon. * Kunta tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja viestii alueella olevista kierto- ja jakamistalouden palveluista * Kunta varmistaa toimivan jätehuollon ja kierrätyksen asukkaille sekä kunnan kiinteistöissä sekä viestii kierrätyksestä ja kulutuksen kohtuullistamisesta. Viestintää voidaan toteuttaa yhteistyössä Salpakierron kanssa.
Uusiutuvan energian investointien edistäminen	Uusiutuvan energian hankkeet tuovat kuntaan merkittäviä mahdollisuuksia sekä talouden että puhtaan energian tuotannon lisäämisen näkökulmista. Etenkin isommissa hankkeissa on kuitenkin harkittava tarkkaan niiden sijoittuminen ottaen huomioon luonto- ja ympäristövaikutukset sekä esimerkiksi alueen virkistysarvot.	Kunta voi tukea uusiutuvan energian hankkeiden sijoittumista alueelleen muun muassa kaavoituksen ja luvituksen kautta. Toiminnan edellytyksenä on kuitenkin riittävän osaamisen ja resurssien varmistamisen kaavoituksessa ja suunnittelussa eri tasoilla. Tämä voi tarkoittaa esim. koulutuksia, verkostoyhteistyötä tai ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämistä. Hankkeiden arvioinnissa on tarpeen tehdä yhteistyötä sekä muiden kuntien että alueellisten toimijoiden kanssa, jotta myös hankkeiden yhteisvaikutukset otetaan huomioon.

Kunnan vuokratalojen ja vesihuoltolaitoksen kestävä kehityksen edistäminen	Parannetaan kunnan vuokratalokiinteistöjen energiatehokkuutta sekä kannustetaan asukkaita toimimaan kestävästi. Kartoitetaan vesihuoltolaitoksen energiatehokkuuden nykytilanne sekä merkittävimmät kehittämiskohteet. Aikataulutetaan ja toteutetaan kannattavat energiansäästötoimet.	Kehitetään vuokrataloissa systemaattisesti kiinteistöjen energiatehokkuutta ja varmistetaan samalla muut ympäristönäkökohdat, kuten vesikalusteiden kunto, jätelajittelun toimivuus sekä polkupyörien turvallinen säilytys. Viestitään asukkaille kestävästä elämäntavasta ja kannustetaan esim. energiansäästöön kilpailujen tai muun toiminnan kautta. Toimenpiteillä lisätään samalla asumisviihtyvyyttä, kun varmistetaan palveluiden toimivuus. Vesihuoltolaitoksella voidaan toteuttaa energiatehokkuustoimia liittyen mm. veden tuotantoon ja jakeluun, jäteveden käsittelyyn sekä aurinkosähkön tuotantoon tai lämmöntalteenottoon.
---	--	---

3. Kestävän liikkumisen toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelman toteuttaminen ja seuranta	Kunnan kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelmassa on kuvattu kestävän liikkumisen nykytila, tavoitteet sekä toimenpiteet jatkoon.	Kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelman toteutusta seurataan vuosittain ja se päivitetään tarvittaessa. Toteutukselle varataan riittävät resurssit ja haetaan lisärahoitusta esim. Traficomien avustuksista tai muusta hankerahoituksesta. Viestintä on keskeinen osa kestävän liikkumisen edistämistä ja toimintatapojen muuttamista. Kunta toteuttaa vuosittain kestävän liikkumisen viestintää esim. Pyöräilyviikon tai Ympäristöviikkojen yhteydessä. Kohderyhmänä voivat olla yleisesti kunnan asukkaat tai esimerkiksi koululaiset. Viestinnässä yhdistetään hyvinvointi-, turvallisuus- ja ympäristönäkökohdat sekä näihin liittyvät toimijat. Hyväkuntoinen, turvallinen ja houkutteleva pyöräilyinfra edistää kulkutapamuutosta. Turvallinen pyöräpysäköinti on edellytys pyöräilyn lisäämiselle. Kunta toteuttaa runkolukittavat pyörätelineet ja tarvittaessa katokset esim. kouluille, liityntäpysäköintiin ja muille julkisille alueille. Pyöräpysäköinnissä huomioidaan sähköpyörien pysäköinti ja jatkossa myös latausmahdollisuudet keskeisimmillä paikoilla. Asukkaille viestitään mm. käytössä olevista pyörien liityntäpysäköintipaikoista. Pyöräreitistöjen suunnittelussa tehdään kuntien välistä sekä maakunnallista yhteistyötä, jotta liikkuminen saadaan mahdollisimman sujuvaksi ja turvalliseksi. Asikkalan kunnan kävelyn ja pyöräilyn edistämissuunnitelma (2021) [https://api.watch.kausai.tech/documents/416/K%C3%A4py_Asikkala.pdf]
Kevyen liikenteen väylien talvikunnossapidon parantaminen	Kävely- ja pyöräteiden talvikunnossapidolla mahdollistetaan kaikkien asukasryhmien turvallinen liikkuminen myös talvisaikaan. Talvikunnossapidon kustannukset saadaan takaisin säästöinä hyvinvoinnin	Talvikunnossapidon nykytilanne ja parannustarpeet selvitetään. Seuraavien kilpailutusten yhteydessä selvitetään mahdollisuus ottaa käyttöön laatukriteerit kävely- ja pyöräteiden kunnolle. Kunnossapidon

	lisääntymisen ja liukastumistapaturmien vähenemisen kautta. Kunnossapidon haasteena ovat ilmastonmuutoksen myötä hankaloituvat keliolot, mikä näkyy etenkin talvisin teiden jäätymisenä lämpötilan vaihdellessa nollan molemmiin puolin.	laatua seurataan säännöllisesti ja veloitetaan esim. kunnossapidosta vastaavat pyöräilemään reiteillä talvisin. Kunnossapidon parantamisessa tehdään yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa heidän vastuullaan olevien teiden osalta.
Kunnan henkilöstön kannustaminen kestävään liikkumiseen	Kestävän liikkumisen, erityisesti kävelyn ja pyöräilyn, lisääminen edistää hyvinvointia ja vähentää tutkitusti sairaspotensiaaleja työpaikoilla.	Henkilöstöä kannustetaan liikkumaan kävellen, pyörällä tai joukkoliikenteen avulla etenkin lyhyempiä työmatkoja sekä mahdollisuuksien mukaan työpäivän aikaisia matkoja. Työpäivän aikana tapahtuvaa liikkumista voidaan tukea esim. lainapyörillä tai yhteiskäyttöisillä sähköautoilla. Kunnassa voidaan toteuttaa työmatkaliikkumisen selvitys, minkä avulla saadaan tarkempi kuva henkilöstön liikkumisesta ja voidaan miettiä toimenpiteitä. Pyöräilyn kannalta on varmistettava turvallinen pysäköinti huomioiden sähköpyörien kasvava määrä, sekä toimivat sosiaalityilat pyöräilijöille. Selvitetään mahdollisuus ottaa käyttöön työsuhdepolkupyörät ja huomioidaan edun käyttöönotto talousarviossa. Työsuhdepyöräedun avulla tuetaan henkilöstön hyvinvointia ja edistetään kestävää liikkumista. Yleisimmin pyöräedun arvo vähennetään työntekijän bruttopalkasta ja työnantaja kattaa kuukausittaisen toimisto- ja käsittelykulun. Tällöin pyöräedun kustannus työnantajalle on noin 14 euroa kuukaudessa pyöräetua käyttävää työntekijää kohden. Hyvät etätyömahdollisuudet vähentävät työmatkaliikennettä. Kunta tukee sekä omien työntekijöiden että kuntalaisten etätyömahdollisuuksia. Asukkaiden ja vapaa-ajanasukkaiden etätyömahdollisuuksia voidaan parantaa tarjoamalla hyvin työskentelyyn soveltuvia etätyöpisteitä joko kunnan tiloissa tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Etätyöpisteistä kannattaa myös viestiä monipuolisesti, sillä ne voivat toimia vetovoimatekijöinä.
Yhteiskäyttöautojen käytön edistäminen	Kunnan käytössä olevien yhteiskäyttöautojen hyödyntämisen seuranta ja mahdollisista parannustoimista	Seurataan kunnan yhteiskäyttöautojärjestelmän toimivuutta ja selvitetään mahdollisuudet laajentaa toimintaa asukkaille.

	päättäminen. Viestintä autojen käyttömahdollisuuksista.	Sähköiset yhteiskäyttöautot ja niistä viestintä tukevat sähköautojen käyttöönottoa. Kunta voi tukea sähköautoilua myös varmistamalla latauspisteiden riittävyyden ja rakentamalla näitä tarvittaessa keskeisille paikoille. Asikkalan kunta on kehittänyt sähköautojen latausmahdollisuuksia ja latauspisteitä on lisätty kattavasti kunnan toimipisteille. Kunta seuraa sähköautoilun infran riittävyyttä ja lisää latauspisteitä tarpeen mukaan.
Tehokkaampien koulu- ja yhteiskuljetusratkaisujen suunnittelu ja toteutus	Koulukuljetusten hyödyntäminen osana muuta palveluliikennettä tukee sekä päästövähennystavoitteita, kustannustehokkuutta että erityisesti ikääntyvän väestön mahdollisuuksia asua maaseudulla.	Tarkastetaan tilanne koulu- ja yhteiskuljetusten toteuttamisen suhteen ja kootaan toimenpiteet kuljetusten käytön tehostamiseksi. Kehittämistoimien suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään yhteistyötä palveluntarjoajien, kuten Lahden seudun liikenteen kanssa. Palveluliikenteeseen kehitetään helppokäyttöinen toimintamalli, josta viestitään näkyvästi kohderyhmille. Laaditaan ja otetaan käyttöön kriteerit kuljetusten kilpailutuksiin sekä ajoneuvohankintoihin, jotta ilmasto- ja ympäristönäkökohdat saadaan huomioitua. Hankintakriteerit voidaan laatia asteittain tiukkeneviksi ja neuvotella palveluntarjoajien kanssa kalustotarpeista. Kunnan omia ajoneuvoja sähköistetään tai käytetään esim. biodieseliä.
Paikallisten palveluiden tukeminen ja edistäminen	Paikallisten palveluiden saatavuus tukee niin kunnan elinvoimaa, yhteisöllisyyttä kuin tasa-arvoakin, kun palvelut ovat helposti saavutettavissa autottomillekin.	Kunta voi tukea paikallisten palveluiden saatavuutta osana elinkeinopolitiikkaa ja viestimällä saatavilla olevista palveluista. Aasukkaat ja vapaa-ajan asukkaat toivoivat kesällä 2024 toteutetussa kyselyssä kuntiin lisää palveluita esim. lähiruokaan, korjaus- ja kierrätyspalveluihin, liikkumiseen sekä tavaroiden lainaamiseen ja vuokraamiseen liittyen. Kävellessä ja pyörällä saavutettavat palvelut lisäävät myös mahdollisuuksia kestävään liikkumiseen.
Lähi- ja luontomatkailun edistäminen	Tuetaan vapaa-ajan kestävästä liikkumisesta ja matkailumahdollisuuksista esim. pyöräilyreittien sekä luontopolkujen avulla. Edistetään mahdollisuuksien mukaan myös kohteisiin saapumista kävellessä, pyörällä, kimpakyydeillä tai joukkoliikenteellä.	

4. Kestävän ruokajärjestelmän toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Kestäviin ruokavalintoihin kannustaminen ja ruokahävikin vähentäminen	Ilmastopäästöistä noin viidennes syntyy ruuantuotannosta ja kulutuksesta. On tärkeää, että lapset ja nuoret tiedostavat omien valintojensa vaikutukset ja myös ymmärtävät, mistä ruoka on peräisin. Ruuan arvostus vähentää hävikkiä ja auttaa tekemään parempia valintoja. Kunta voi kannustaa kestäviin valintoihin päiväkodeissa ja kouluilla.	Kunta voi näyttää esimerkkiä ja toimia kannustajana kestäviin ruokavalintoihin sekä lisätä tietoisuuden kautta arvostusta ruokaa kohtaan. Suomessa päätyy vuosittain jätteeksi noin 400 miljoonaa kiloa syömäkelpoista ruokaa. Ruokahävikki on maailmanlaajuinen ja monimutkainen ongelma, jonka ratkaisemiseen tarvitaan monenlaisia toimia. YK:n kestävä kehityksen tavoitteena on ruokahävikin puolittaminen vuoteen 2030 mennessä. Ruokahävikin vähentämisellä kunnan omissa toiminnoissa ja koko kunnassa on merkittävä rooli päästöjen vähentämisessä. Kunta edistää kestävä ruokajärjestelmää mm. seuraavin keinoin: * Tarjoamalla kaikille ruokailijoille mahdollisuus kasvisruokavaihtoehtoon ja pitämällä säännöllisiä kasvisruokapäiviä. * Tarjoamalla kasvisruokaa ruokalinjastossa tasavertaisesti muiden ruokien kanssa. * Panostamalla lähi- ja kausiruokaan. Lisäämällä järvikalan käyttöä. * Järjestämällä erilaisia kampanjoita ja tempauksia kouluissa ja päiväkodeissa esim. ympäristöviikoilla, hävikin seuranta yms. * Tekemällä varhaiskasvatuksessa yhteistyötä Marttojen kanssa ruokakasvatukseen, omien ruokakasvien kasvattamiseen ja marjastukseen liittyen. * Koululaisten maatilavierailuilla tietyillä vuosiluokilla. * Hyödyntämällä luonnonantimia esimerkiksi yhteisillä marja- ja sieniretkillä. * Ruokapalveluiden säännöllisellä hävikin seurannalla. * Myymällä tai lahjoittamalla eteenpäin ruokapalveluissa syntyvää hävikkiruokaa.

		* Järjestetämällä hävikkiruokaviikkoja. * Edistetämällä hävikkiruokaa tarjoavan Resq-sovelluksen käyttöä (kaupat ja ravintolat). * Kannustamalla kuntalaisia vähentämään hävikkiä. Aiheen ympärille on mahdollista rakentaa erilaisia tapahtumia, tietoiskuja ja kurseja. Järjestämiseen on mahdollista ottaa mukaan myös muita toimijoita, jolloin aiheen ympärille voi rakentua uusia verkostoja ja yhteisöllisyys voi lisääntyä.
Kouluruuan arvostuksen ja ruokailijamäärien lisääminen	Kouluissa tarjotaan laadukasta ruokaa ja lounas tukee lasten ja nuorten jaksamista koulupäivien ajan. Tästä huolimatta etenkin nuoret saattavat vaihtaa kouluruokailun epäterveellisiin välipaloihin tai jättää lounaan väliin kokonaan.	Kehitetään kouluruokailun imagoa ja etsitään keinoja kannustaa lapsia ja nuoria kouluruokailuun.
Lähiruuan tarjonnan parantaminen ja kestävät tapahtumajärjestelyt	Päijät-Hämeen maaseutukunnissa tuotetaan maailman parasta suomalaista ruokaa, jota kuluttajat haluavat ostaa myös suoraan tuottajilta. Kunta voi tukea lähiruuan menestymistä ja kulutusta mahdollistamalla tuottajien ja asiakkaiden kohtaamisia esimerkiksi torilla tai REKO - lähiruokapiireillä. Tapahtumien ja tilaisuuksien kautta voidaan näyttää esimerkkiä kestävästä valinnoista ja kannustaa osallistujia muuttamaan omaan toimintaansa. On tärkeää, että kunta osoittaa vastuullisuutta omissa tilaisuuksissaan sekä muiden kanssa yhteistyössä järjestettävissä tapahtumissa.	Paikallisten ruuantuottajien menestys vahvistaa kunnan elinvoimaa, huoltovarmuutta ja kotiseutuylpeyttä. Kunnan asukkaille ja vapaa-ajanasukkaille suunnatussa kyselyssä nousi toistuvasti toive lähiruuan paremmasta saatavuudesta. Myös kunnan itse tai muiden kanssa yhteistyössä järjestämissä tilaisuuksissa on tärkeää osoittaa vastuullisuutta ja edistää mm. lähiruuan käyttöä. Näin voidaan toimia esimerkkinä vastuullisuudelle ja varmistaa kestävä toiminta tilaisuuksissa. Kunta edistää lähiruuan saatavuutta ja kestävä kehitystä tilaisuuksissaan mm. seuraavilla toimenpiteillä: * Järjestetään REKO-myyntipäiviä tai lähiruuan myyntitapahtumia esim. torilla * Viestitään lähiruuantuottajista, joilta voi ostaa tilamyynnin kautta * Kiinnitetään huomiota tilaisuuksien jätehuollon ja lajittelun järjestämiseen, sen ohjeistukseen sekä energiankulutuksen ja päästöjen minimoimiseen.

		* Tarjoiluissa suositaan kasvis- ja lähiruokaa. * Huomioidaan tapahtumaan kulkeminen ja tarjotaan mahdollisuuksien mukaan vaihtoehtoisia kulkutapoja yksityisautoilulle.
Kestävän ruuantuotannon edistäminen	Kestävä ruuantuotanto on yhteiskunnan elinehto ja vaikuttaa merkittävästi myös kuntien elinvoimaisuuteen. Paikallinen ruuantuotanto lisää huoltovarmuutta ja edistää lähiruuan saatavuutta. Kunta voi edistää paikallisen tuotannon kestävyttä omilla hankinnoillaan sekä kannustamalla ruuantuottajia kestävään toimintaan.	Noin viidennes suomalaisten ilmastopäästöistä syntyy ruuantuotannosta ja -kulutuksesta. Ruuantuotannon päästöjä voidaan vähentää muun muassa uudistavalla viljelyllä, erilaisilla energiaratkaisuilla sekä turvepeltojen toimilla. Toimet tukevat samalla maatalouden kannattavuutta, sillä esim. peltojen hiilensidontaa lisäävät toimet parantavat samalla niiden kuntoa ja energiatoimilla saadaan kustannussäästöjä. Kunta viestii yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa vaihtoehtoista ruuantuotannon kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi, tukee paikallisten ruuantuottajien jaksamista ja kannustaa ruuantuottajia kestävämpään toimintaan.
Palstaviljelyn mahdollisuuksien selvittäminen kunnassa	Palstaviljely luo kuntaan viihtyisyyttä, lisää lähiruuan saatavuutta ja ruuan arvostusta, sekä asukkaiden hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.	Selvitetään kuntalaisten kiinnostusta palstaviljelymahdollisuuteen, etsitään kunnan mailta sopiva alue ja mahdollistetaan viljelypalstan varaaminen sekä ohjeistusta ja tukea viljelyyn. Palstojen jakaminen ja muu käytännön toiminta voidaan järjestää yhteistyössä esimerkiksi paikallisen 4H-yhdistyksen kanssa. Palstaviljelyn lisäksi istutetaan sopiville kunnan kiinteistöille omenapuita ja marjapensaita, joista kuntalaiset ja kunnassa vierailijat voivat itse käydä keräämässä lähiruokaa. Yhteisölliset hedelmäpuut ja marjapensaat lisäävät viihtyisyyttä sekä vihreyttä taajama-alueella.
Järvikalan käytön edistäminen ja kalastukseen kannustaminen	Järvikala on terveellistä ja ekologista lähiruokaa, jota hyödynnetään vähän sen tarjoamaan potentiaaliin nähden. Kalatalouden ja kalaelinkeinojen kehittäminen ovat tärkeitä kunnille sekä alueellisesti.	Kunta edistää järvikalan käyttöä erilaisin toimin yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Hyödynnetään jo saatua rahoitusta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia esim. Padasjoen kalasatamaan ja Asikkalan purkupaikkaan liittyen sekä edistetään aktiivisesti uusia toimia. Viestitään järvikalan hyödyntämisestä ja käytetään kalaa kunnan omissa ruokapalveluissa mahdollisuuksien mukaan. Kunta kannustaa asukkaita kalastamaan ja hyödyntämään järvikalaa esimerkiksi kampanjoilla ja projekteilla. Toimintaa suunnitellaan ja

		toteutetaan yhdessä paikallisten tahojen, kuten yhdistysten tai kalastajien kanssa.
--	--	---

5. Luonnon ja maankäytön toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomiointi maankäytössä	Kaavoituksella on käytössään monia keinoja rakentamiseen ja asumiseen liittyvien päästöjen ja luontovaikutusten vähentämiseksi. Kaavoitusmääräyksillä voidaan lisäksi edistää ilmastomuutokseen sopeutumista.	Kunnan kaavoitus edistää kestävyyttä esimerkiksi: * Ohjaamalla kuntatasolla rakentamisen jo rakennetuille alueille julkisen liikenteen ja palveluiden äärelle. * Huomioimalla asuinalueilla uusiutuvan energian hyödyntämismahdollisuudet, esimerkiksi aurinkosähköpaneelien asentamisen. * Huolehtimalla kierrätyksen ja kiertotalouden toteutumisesta jättämällä asuinalueilla tilaa esim. yhteisille kierrätyspisteille tai yhteiskäyttöautojen parkkipaikoille. * Edistämällä ilmastomuutokseen sopeutumisen toimia, kuten hulevesien hallinnan luonnonmukaisia menetelmiä ja kasvillisuuden säästämistä tonteilla. * Säästämällä olemassa olevia viheralueita, jotka tasaavat paikallisilmastoa ja edistävät hulevesien imeytymistä. * Ranta-alueiden käyttöön ja kaavoitukseen kiinnitetään erityistä huomiota sekä luonnon että virkistysarvojen näkökulmasta.
Kuntametsien kestävä käyttö	Kuntametsien käytöllä on suora vaikutus mm. luonnon monimuotoisuuteen, hiilensidontaan sekä virkistysmahdollisuuksiin. Kestävällä metsien käytöllä kunta voi toimia esimerkkinä muille toimijoille eri intressien yhteensovittamisesta.	Kunnan metsästrategiassa ja -suunnitelmassa huomioidaan metsien monikäyttöön liittyvät tavoitteet. Metsäsuunnitelmia varten tehdään riittävät luontoselvitykset, jotta arvokkaat luontokohteet tunnistetaan ja turvataan. Kunnan metsissä siirrytään mahdollisuuksien mukaan jatkuvaan kasvatukseen sekä suositaan sekametsiä. Talousmetsissä tehdään aktiivisesti luonnonhoitotoimia ja vältetään avohakkuita etenkin luontoarvoiltaan tai virkistysarvojen sekä matkailun kannalta tärkeillä alueilla. Kuntametsien tilaa ja käyttöä seurataan ja siitä raportoidaan vuosittain tekniselle lautakunnalle. Seurannassa huomioidaan taloudellisen tuoton lisäksi virkistyskäyttö, luonnon monimuotoisuus, hiilensidonta sekä

		mahdolliset myrsky- ym. tuhot. Kuntametsistä ja niiden tilasta viestitään asukkaalle.
Arvokkaiden luontokohteiden tunnistaminen ja huomioiminen	Riittävä tieto luontokohteista on välttämätöntä, jotta ne voidaan huomioida esim. maankäytön suunnittelussa ja päätöksenteossa. Purojen, norojen, kosteikkojen, lähteiden ja rantojen säilyttäminen on erityisen keskeistä.	Jo olemassa olevan luontotiedon kokoaminen yhteen helposti käytettävään muotoon. Esimerkiksi kaavoitushankkeissa kerätyn tiedon digitointi ja julkaisu kunnan karttapalvelussa. Kunnan sisäisen tiedotuksen lisääminen luontotiedosta ja sen käytöstä. Lisäselvitysten laatiminen tarpeen mukaan yhteistyössä alueen muiden kuntien sekä toimijoiden kanssa esimerkiksi Helmi-hankkeiden yhteydessä.
Yhdyskuntarakenteen hajautumisen pysäyttäminen	Yhdyskuntarakenteen hajautuminen näkyy etenkin liikenteen päästöissä, mutta vaikuttaa myös esim. energia- ja vesihuollon ratkaisuihin, palveluiden saavutettavuuteen, rakennusten energiatehokkuuteen sekä metsäkatoon ja luonnon monimuotoisuuteen.	Kunta voi ottaa aktiivisen roolin taajamien kehittämisessä ottamalla käyttöön tyhjät tontit sekä kannustamalla vajaakäyttöisten rakennusten käyttötarkoituksen muutokseen. Toiminta tukee sekä kestävää maankäyttöä että viihtyisyyttä. Metsä- ja luontoalueille rakentamista on syytä välttää, sillä se edistää luontokatoa. Jos rakentamista on kuitenkin tehtävä, niin on tärkeää huomioida haittojen minimointi alueen suunnitteluvaiheessa ja selvittää mahdollisuuksia kompensointiin. Kunta pysäyttää yhdyskuntarakenteen hajautumista mm. seuraavilla toimilla: * Panostetaan olemassa olevan rakenteen hyödyntämiseen kulttuuriympäristön arvot huomioiden * Tiivistetään rakennetta taajamissa esim. ottamalla käyttöön tyhjiä tontteja ja huonokuntoisia rakennuksia * Kannustetaan vajaakäyttöisten rakennusten käyttötarkoituksen muutokseen * Jos rakentamista kohdentuu metsä- ja luontoalueille, minimoidaan haitat alueen suunnitteluvaiheessa ja selvitetään mahdollisuuksia haittojen kompensointiin. Lisäksi maankäytössä toteutetaan lieventämishierarkiaa maankäytössä: 1. Ensisijaisesti vältetään luontohaittoja sijoittamalla toimintaa luonnon kannalta vähemmän haitallisille alueille

		2. Toissijaisesti lievennetään tapahtuvia luontohaittoja luontopohjaisten ja teknisten ratkaisujen avulla 3. Selvitetään mahdollisuuksia välttämisen ja lieventämisen jälkeen jääneiden luontohaittojen kompensointiin
Taajamavihreän ja niittyjen kehittäminen	Viherpeitteisyyden lisääminen tukee luonnon monimuotoisuutta sekä asukkaiden hyvinvointia. Nurmialueiden muuttaminen niityksi auttaa pölyttäjiä, lisää monimuotoisuutta ja voi myös edistää esim. hulevesien hallintaa. Niittyjen hoitaminen on lisäksi kustannusten puolesta edullisempaa kuin nurmikoiden leikkaaminen.	Taajamavihreän lisääminen keskustoihin ja muille päällystetyille alueille lisää monimuotoisuutta ja viihtyvyyttä. Nurmialueiden muuttaminen niityksi sekä muu hallittu hoitamattomuus vaativat myös viestintää asukkaille, jotta toimien merkitys ymmärretään. Samalla voidaan kannustaa asukkaita ja vapaa-ajan asukkaita vastaaviin toimiin omilla tonteillaan. Viherpeitteisyyden lisäys taajamissa on myös osa ilmastonmuutokseen sopeutumista ja helteisiin sekä rankkasateisiin varautumista. Pienilläkin viheralueilla ja puilla on merkitystä veden imeytymiselle sekä lämpötilan tasaamiselle.
Ennallistamishankkeiden tukeminen ja mahdollistaminen	Ennallistamistoimien avulla voidaan edistää arvokkaiden elinympäristöjen tai muiden kohteiden palautumista kohti luonnontilaa. Kunnissa on toteutettu ennallistamistoimia esimerkiksi Helmi-elinympäristöohjelman tuella.	Kartoitetaan potentiaaliset ennallistamiskohteet ja haetaan toiminnalle rahoitusta esimerkiksi Helmi-ohjelmasta. Jatketaan ja laajennetaan kuntien välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.
Vieraslajien aktiivinen torjunta	Vieraslajit ovat kasvi- ja eläinlajeja, jotka ovat levinneet luontaiselta levinneisyysalueeltaan muualle ihmisen mukana joko tahattomasti tai tarkoituksella. Haitalliset vieraslajit leviävät hallitsemattomasti ja vievät tilan alkuperäislajistolta sekä uhkaavat luonnon monimuotoisuutta. Haitallisia vieraslajeja ovat mm. jättiputki, jättipalsami, sahalinintatar eli jättitatar, japanintatar, kurturuusu, lupiini ja espanjansiruetana.	Maanomistajalla velvollisuus hävittää haitalliset vieraslajit kiinteistöltään. (Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta, 4 §). Kunta poistaa haitallisia vieraslajeja omilla alueillaan sekä muistuttaa kiinteistönomistajia toimista omilla kiinteistöillään. Riittävällä ohjeistuksella varmistetaan, ettei haitallisia lajeja levitetä edelleen esim. puutarhajätteen mukana ja torjunta suoritetaan oikein sekä turvallisesti. Vieraslajitalkoot ovat yksi keino torjua haitallisten lajien leviämistä luontoon. Lisäksi voidaan hyödyntää uudentyyppisiä keinoja innostaa asukkaita talkoisiin, kuten Crowdsorsa -palvelua.

Vesiensuojelun tehostaminen	Pintavesien ekologinen tila on Päijät-Hämeessä enimmäkseen hyvä, mutta useat järvet ovat vain tyydyttävässä kunnossa. Järviä kuormittavat maalta tulevat päästöt, joita ilmastonmuutos ja sen myötä lisääntyvät rankkasateet entisestään lisäävät. Myös vesistöjen lämpenemisellä on haitallisia vaikutuksia.	Vesiensuojelussa vaaditaan kunnalta aktiivisia toimia ja osallistumista esim. vesiensuojeluhankkeisiin sekä yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön ja mahdollisen ulkopuolisen rahoituksen, kuten Helmi-ohjelman kautta, voidaan toteuttaa esim. kosteikoita, laskeutusaltaita tai ennallistamistoimia. Hulevesien hallinta on yksi osa toimintaa ja sen merkitys lisääntyy ilmastonmuutoksen myötä. Asikkalassa on seurattu järvien ja vesistönosien tilaa säännöllisesti järvien tilan seurantasuunnitelman mukaisesti. Suunnitelmassa on asetettu tutkittavat muuttujat sekä seurantatiheys eri kohteille. Toiminnan päätavoitteena on kerätä järvistä vedenlaatutietoa, jota voidaan käyttää vesistön tilan arviointiin sekä palvelemaan vesien suojelua, kunnostusta ja käyttöä. Järvien tilan seurantaa toteutetaan jatkossakin olemassa olevan suunnitelman mukaisesti. Lue lisää: * Vesi.fi karttapalvelu pintavesien tilasta [https://www.vesi.fi/karttapalvelu/] * SYKE - Opas pienvesien suojelutyöhön [https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uusi_opas_kannustaa_ja_tukee_pienvesien_(52514)]
------------------------------------	--	--

6. Ilmastomuutokseen varautumisen toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Ilmastomuutoksen sopeutumistyön arviointi ja kehittäminen	Arvioidaan ilmastomuutokseen sopeutumisen toimien tilanne eri sektoreilla, päätetään mahdolliset jatkotoimenpiteet sekä toiminnan seuranta. Nykytilanteen arviointi sekä seuranta voidaan toteuttaa LAB-ammattikorkeakoulun kehittämän ilmaisen Askeleet-työkalun avulla.	Tarkasteltavat teemat ovat: liikenne, vesihuolto, metsät, helteen vaikutukset sekä rakennukset ja rakentaminen. Koska teemat ovat monialaisia, on tärkeää varmistaa kunnan asiantuntijoiden riittävä osallistuminen arviointiin ja jatkotyöhön. Mahdollisia jatkotoimia voidaan viedä eteenpäin yhdessä muiden kuntien kanssa sekä maakunnallisesti. Päijät-Häme kuuluu EU:n ilmastomuutoksen sopeutumisen missioon, minkä kautta voidaan hakea rahoitusta toimille esim. yhteistyössä alueen korkeakoulujen kanssa.
Tilojen jäähdytys osana helleaaltoihin varautumista	Ilmastomuutoksen myötä yhä pitkittyvät helleaallot asettavat tilojen jäähdytysjärjestelmät kovan paineen alle. Jäähdytysjärjestelmien tehokkuuden varmistaminen on tärkeää paitsi mukavuuden myös työturvallisuuden ja terveyden kannalta. Väestön ikääntyessä helteeseen liittyvät riskit kasvavat entisestään.	Helteeseen varaudutaan varmistamalla riittävän jäähdytysjärjestelmän kapasiteetin. Lisäksi tilojen lämpökuormaa vähennetään poistamalla ja sammuttamalla tarpeettomat laitteet ja valaisimet. Kosteuden poisto saa ilman tuntumaan vähemmän tukalalta. Jäähdytyksen yhteydessä voidaan hyödyntää myös lämmön talteenottoa. Tilojen viilennyksessä auttaa myös varjostus. Esimerkiksi ikkunat kannattaa suojata kaihtimin tai verhoihin. Suurempiin ikkunoihin on saatavilla myös erilaisia suojakalvoja. Rakennuksen ympärillä kasvava puusto ja muu kasvillisuus sekä erilaiset viherkatot ja -seinät laskevat rakennusta ympäröivää lämpötilaa.
Ilmastomuutoksen huomioiminen rakennuksissa ja kunnallistekniikassa	Ilmastomuutos lisää sateisuutta, hellejaksoja sekä muita sään ääri-ilmiöitä. Tällöin muun muassa kosteuden ja hulevesien hallinta sekä rakenteiden kuivumiskyky korostuvat. Toisaalta hellejaksot ja jäähdytystarve lisääntyvät. Nämä olosuhteet ja niiden muutos tulee huomioida jo alueiden, tonttien sekä rakennusten suunnitteluvaiheessa.	Olosuhteiden muutokseen voidaan varautua suunnittelemalla alueet ja rakennukset ilmastokestäviksi. Vaikutukset on kannattavaa arvioida ja huomioida kunnan omassa rakentamisessa. Lisäksi on tärkeää ohjeistaa asukkaita ja muita rakennuttajia. Ilmastomuutoksen myötä myös infrastruktuurin säänkestävyyttä tulee entisestään parantaa. Tieverkko joutuu koetukselle muun muassa vaihtelevien lämpötilojen ja lisääntyvien sateiden vuoksi. Ilmaston lämmitessä kelirikkoa esiintyy kevään lisäksi yhä enemmän myös syksyisin ja talvisin, jolloin teiden korjausvelkaa syntyy helposti. Tie- ja katuvariot ilmenevät päällystevaurioina sekä sorateiden pintaosan pehmenemisenä

		ja tien rungon kantavuuden heikkenemisenä, jolloin tie voi muuttua kulkukelvottomaksi. Ilmastomuutoksen myötä hulevesien hallinta nykyisellä infrastruktuurilla vaikeutuu, sillä rankat sateet lisääntyvät kaikkina vuodenaikoina. Myös lisääntyvät lämpötilanvaihtelut aiheuttavat aiempaa enemmän hulevesitulvia talvisin. Hulevesien hallinnan parantaminen sekä hulevesitulvariskien arviointi vähentävät tulvariskejä sekä tulvista johtuvia vahinkoja. Vesistöt, purot, ojat ja pienvedet toimivat luontaisina hulevesien hallitsijoina, joten niille tulee varata riittävät suojavyöhykkeet. Kuntien vastuulle kuuluu hulevesitulvariskien alustava arviointi, hulevesitulvien kannalta merkittävien tulvariskialueiden nimeäminen sekä tulvavaarakartan laatiminen sekä toimeenpano. Ilmastomuutokseen sopeutumisen huomioiminen rakennuksissa ja kunnallistekniikassa toteutetaan mm. seuraavilla toimin: * Jätetään tonteille kasivillisuutta varjostuksen ja veden imeytymisen lisäämiseksi sekä hulevesien hallinnan parantamiseksi * Huomioidaan rakennusten suunnittelussa energiatehokas lämmitys ja viilennys sekä kosteuden hallinta * Arvioidaan ja huomioidaan ilmastomuutokseen sopeutuminen omassa rakentamisessa sekä ohjeistetaan asukkaita ja muita rakennuttajia * Edellytetään kilpailutuksissa ilmastokestäviä ratkaisuja * Huolehditaan kunnan vastuulla olevien katujen kunnosta, edistetään yhteistyötä ELY-keskusten kanssa muun tiestön osalta sekä viestitään yksityisteiden avustushakujen yhteydessä varautumisesta * Rakennetaan kosteikkoja hulevesien hallitsemiseksi sekä vesistökuormituksen vähentämiseksi. Selvitetään mahdollisuuksia suodattaa hulevesiä. * Varataan vesistöille, puroille, ojille ja pienvesille riittävät suojavyöhykkeet
--	--	---

		* Arvioidaan huletulvariskejä, nimetään merkittävimmät tulvariskialueet ja laaditaan tulvavaarakartta
Pohjaveden suojelusuunnitelman päivitys ja ylläpito	Vesistöjen ja pohjavesien suojelu on osa huoltovarmuutta, sillä pohjavesi muodostaa Suomessa merkittävän osan hyödynnettävästä raakavedestä. Sään ääri-ilmiöt lisäävät pohjavesien saastumisen riskiä, joten suojeluohjelman päivittäminen vastaamaan muuttuvia sääoloja on tärkeää. Suojelu on pitkälti ennakointia, sillä mikäli pohjavesi pääsee huonoon kuntoon, sitä on usein vaikea ja kallista puhdistaa.	Pohjavesien suojelusuunnitelma ennaltaehkäisee pohjavesien laadun heikkenemistä ja määrän vähenemistä. Suunnitelmassa tulee tunnistaa alueen riskitekijät ja luoda niille toimenpidesuositukset riskien vähentämiseksi. Lisäksi siinä tulee esitellä yksityiskohtaiset tiedot pohjavesialueen maaperä- ja pohjavesioloista. Nämä tiedot tarvitsevat säännöllistä päivitystä maankäytön kehittyessä sekä olosuhteiden ja ilmaston muuttuessa. Pohjavesien suojelusuunnitelmalla edistetään myös yleisemmin vesistöjen tilaa ja muun muassa vesienhoitosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista. LUE LISÄÄ * SYKE. (2022) Pohjaveden käyttö ja pohjavesialueiden suojelu. Vesi.fi. [https://www.vesi.fi/vesitieto/pohjaveden-kaytto-ja-pohjavesialueiden-suojelu/]
Metsien myrskytuhojen ennaltaehkäisy	Ilmastonmuutoksen myötä metsien myrsky- eli tuulituhot tulevat lisääntymään kovien tuulten lisääntyessä ja lumettoman ja roudattoman ajan pidentyessä. Muuttuvat olosuhteet on syytä huomioida kuntametsien hoidossa, sekä viestiä muille metsänomistajalle keinoista ennaltaehkäistä tuhoja.	Metsän tuulituhota estetään mm. välttämällä avohakkuita, suunnittelemalla hakkuut kestävästi ja istuttamalla puita aukkopaikoille. Tuulen voimakkuus ei kohoa yhtä korkeaksi metsässä kuin aukkopaikoilla. Monimuotoinen metsä on ilmastokestävämpi. Sekametsäisyyden lisääminen sopivilla puulajeilla on tärkeää.
Ilmastonmuutoksen huomioiminen varautumisessa	Ilmastonmuutoksen myötä erilaiset sään ääri-ilmiöt yleistyvät Päijät-Hämeessä ja voivat aiheuttaa uudenlaisia haasteita, kuten taajamatulvia, sähkökatkoja tai tarvetta vedenjakelulle kuivuusjaksojen aikana. Jo olemassa olevassa valmius- ja	Valmiusharjoituksilla kartoitetaan, onko varautumisen taso riittävä. Tärkeänä tavoitteena on säilyttää yhteiskunnan elintärkeitä toiminnot, ihmisten turvallinen arki sekä elinkeinoelämän toimivuus. Varautumista voidaan tehdä äkillisiin kriiseihin liittyen sekä huolehtimalla esimerkiksi energian saatavuudesta, omavaraisuudesta sekä elinvoimaisesta alku- ja elintarviketuotannosta.

	varautumistoiminnassa on syytä huomioida muuttuva toimintaympäristö. Vesihuoltolaitokset ovat yleisesti varautuneet riskeihin, mutta näitä on hyvä tarkastella vielä ilmastomuutoksen näkökulmasta.	Ilmaston muuttuessa rankkojen sateiden määrä lisääntyy ja talven säätilat vaihtelevat, jolloin tulvia voi esiintyä aiempaa enemmän myös maan ollessa jäässä. Myös kuivuuskauden jälkeisen sateet aiheuttavat lisääntyntä kuormitusta vesistöihin ja maaperään. Vesihuoltolaitosten on syytä tarkastella toimintojaan näiden ilmastomuutoksen tuomien muutosten näkökulmasta. Eräs tarkasteltava asia on myös vuotovesien vähentäminen. Vuotovesi on vettä, joka pääsee maaperästä viemäriverkoston huokoisten tai viallisten putkien, putkiliitosten, tarkastuskaivojen tai -putkien kautta. Vuotovesipaikkojen selvittämisen jälkeen vuotovesien määrää tulee vähentää korjaamalla vialliset putket ja liitokset. Vuotovesien määrää voidaan vähentää myös pyrkimällä ennakoimaan viemäriverkoston korjaustoimenpiteitä.
--	---	--

7. Viestinnän ja ympäristökasvatuksen toimenpiteet

Toimenpide	Tausta	Toimenpiteen kuvaus
Monipuolinen kestävän kehityksen viestintä ja osallistaminen	Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää asukkaiden ja muiden toimijoiden osallistumista päästövähennystalkoisiin. Kunta voi omalla toiminnallaan mahdollistaa kestävät elämäntavat ja myös kannustaa päästöjen vähentämiseen. Viestintä onkin keskeisessä asemassa kaikkien ilmasto- ja kestävyystavoitteiden saavuttamisessa. Viestinnän on tärkeää olla monipuolista ja monikanavaista, jotta se tavoittaa mahdollisimman laajasti eri ihmisryhmiä. Myös yhteistyöllä on merkittävä rooli kestävyystyön edistämisesä.	Viestintä on keskeisessä asemassa kaikkien ilmasto- ja kestävyystavoitteiden saavuttamisessa. Monipuolinen ilmastoviestintä lisää tietoisuutta ilmastotyön eri osa-alueista ja motivoi kuntalaisia toimimaan ilmaston hyväksi. Viestinnässä voidaan kertoa mm. kunnan omista hyvistä käytännöistä, kestävästä elämäntavoista, jakaa erilaisia vinkkejä tai osallistaa kuntalaisia erilaisten kampanjoiden ja kilpailujen kautta. Viestinnässä on tärkeää huomioida eri kohderyhmät, kuten asukkaat, vapaa-ajanasukkaat, koululaiset ja nuoret, kunnan vuokra-asujat tai järjestöille. Myös viestinnän kanavien tulee olla monipuolisia: viestintää tehdään nettisivujen ja sosiaalisen median lisäksi esimerkiksi tapahtumissa ja messuilla, oppaissa ja lehdissä tai luovilla kampanjoilla. Tehokas ilmastoviestintä on konkreettista ja esittelee kunnan käytännön toimia. Onkin tärkeää, että kaikki toimialat viestivät omista toimistaan. Toiminnan sujuvoittamiseksi sovitaan vastuut ja työnjako viestinnässä. Ilmastoviestinnälle on lisäksi hyvä sopia vastuuhenkilö, joka koordinoi toimintaa ja osallistuu esim. kuntien yhteisen viestinnän toteuttamiseen. Suunnitelmallinen ilmastoviestintä lisää vaikuttavuutta. Ilmastoviestinnän tukemiseksi otetaan käyttöön viestinnän vuosikello sekä osallistutaan järjestelmällisesti valtakunnallisiin ja alueellisiin teemaviikkoihin kuten Päijät-Hämeen ympäristöviikkoihin ja Energiansäästöviikkoon. Teemaviikkoihin osallistuminen mahdollistaa ilmastoaiheiden monipuolisen esittelyn ympäri vuoden ja niiden aikana saadaan näkyvyyttä kunnan ilmastotyölle sekä sisältöä viestintään. Vuosikellon avulla viestintä jakaantuu tasaisesti ympäri vuoden ja viestinnän sisältöjä, kohderyhmiä ja kanavia voidaan suunnitella ja kohdentaa tehokkaammin. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseen vaaditaan kaikkien toimijoiden ja sektoreiden osallistumista ja siksi onkin tärkeää saada heidän näkemyksensä huomioitua ilmastosuunnitelman toteutuksessa ja tulevaisa päivityksissä. Asukkaita tavoitetaan mm. erilaisissa

		tapahtumissa ja tilaisuuksissa, heille voidaan järjestää kyselyitä tai kokeilla erilaisia toimintamalleja, kuten asukasraatia. Nuoret ovat yksi tärkeä kohderyhmä, joiden tavoittamisessa koulut ja myös yhdistykset ovat tärkeässä roolissa. Yhdistyksissä on paljon aktiivisia toimijoita ja yhteistyö yhdistysten kanssa onkin toimiva tapa edistää vuoropuhelua. Yhdistystoimijoiden kanssa voidaan järjestää tapaamisia keskeisten teemojen käsittelemiseksi tai pyytää lausuntoja ja kommentteja esim. kaavoitukseen. Yrityksiä voidaan tavoittaa ilmastokumppanuus-toimintamallin kautta tai muuten kunnan elinvoimatoiminnan yhteydessä. Kunnan sisäinen viestintä on myös keskeistä toiminnan vaikuttavuuden varmistamiseksi. Eri alojen henkilöstö voi hyödyntää jo olemassa olevaa tietoa sekä saada uusia ideoita muiden käytännöistä. Viestimällä löydetään yhteistyön paikkoja ja kannustetaan parannuksiin. Sisäiseen ilmastoviestintään voidaan panostaa esimerkiksi viestimällä säännöllisesti kunnan sisäisissä kanavissa, järjestämällä yhteisiä tapaamisia tai esittelemällä asioita muiden tilaisuuksien yhteydessä. Monipuolinen kestävä kehityksen viestintä voidaan varmistaa mm. seuraavilla toimilla: * Tehdään sekä sisäistä viestintää henkilöstölle ja luottamushenkilöille että asukkaille ja muille kunnan toimijoille * Kaikki toimialat viestivät omista ilmasto- ja kestävyystoimistaan * Jaetaan ilmastoviestinnän vastuut ja tehdään ilmastoviestinnän vuosikello * Huolehditaan eri toimijoiden mahdollisuuksista osallistua kestävyystyön eteenpäinviemiseen * Viestitään monikanavaisesti * Osallistutaan valtakunnallisiin ja alueellisiin teemaviikkoihin yms. * Seurataan viestinnän toteutumista ja tehdään aktiivisesti yhteistyötä toisten kuntien ja muiden yhteistyötahojen kanssa
--	--	---

Ympäristökasvatusohjelman toteuttaminen	Varhaiskasvatuksen ja koulujen ympäristökasvatusohjelmat edistävät kasvatus- ja koulutusympäristöjen sekä lasten ja nuorten toimintatapojen kehittymistä kestävä kehityksen mukaisiksi. Ympäristökasvatusohjelman kautta voidaan myös edistää yhteistyötä oppilaiden, opettajien, vanhempien ja mahdollisesti myös muiden alueen toimijoiden kanssa. Asikkalan ympäristökasvatusohjelma sisältää monipuolisia toimenpiteitä kestävä kehityksen ja ympäristötietoisuuden edistämiseksi. Ohjelman toteutusta tulee seurata vaikuttavuuden varmistamiseksi.	Ympäristökasvatusohjelma huomioi muun muassa ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden ja luontokadon, kestävä ruokajärjestelmän, energiatehokkuuden, kiertotalouden sekä jätteiden vähentämisen ja kierrätyksen niin opetuksen kuin muidenkin käytäntöjen kautta. Ohjelmassa on hyvä huomioida kokemusten vaikutus oppimiseen ja toteuttaa ympäristökasvatusta mm. erilaisilla vierailuilla ja tutustumiskäynneillä sekä luonnossa oppimisella (esimerkiksi vähintään yksi vierailu / vuosiluokka). Lukiassa opintoja voidaan toteuttaa myös paikallisia näkökulmia huomioiden. Lukioon voidaan suunnitella vuosittainen kurssi, jolla nuoret perehtyvät ilmastonmuutokseen ja tutustuvat oman kuntansa tekemään ilmastotyöhön ja ilmastotavoitteiden etenemiseen. Asiaan perehtyneet nuoret voivat viestiä havainnoistaan kuntalaisille ja osaltaan vaikuttaa myös päättäjiin ja virkamiehiin. Lukiokurssi voidaan suunnitella yhdessä muiden alueen lukioden kanssa. Päijät-Hämeen ympäristöviikkoja vietetään touko-kesäkuun vaihteessa. Ympäristöviikoissa ovat mukana kaikki Päijät-Hämeen kunnat. Kouluissa vietetään vuosittain ympäristöviikkoja ympäristö- ja ilmastokasvatuksen sekä kestävien elämäntapojen edistämiseksi. Ympäristökasvatusohjelman toteuttaminen varmistetaan seuraavilla toimilla: * Huomioidaan ympäristökasvatusohjelman sisällöt ja tavoitteet lukuvuosisuunnitelmassa * Selvitetään mahdollisuutta lukion paikalliset näkökulmat huomioivan ilmastokurssin toteuttamiseen * Suunnitellaan toimintamalli ympäristöviikkojen toteuttamiseen ja osallistutaan vuosittain toimintaan. * Otetaan lapset ja nuoret mukaan tekemään ilmastoviestintää
Ympäristöaiheiset tilaisuudet ja näyttelyt	Näyttelyt ja muut tilaisuudet ovat opettavaisia sekä lisäävät yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Kirjasto ja muutkin kunnan tilat	Järjestetään kirjastoissa tai muissa kunnan tiloissa kestävyysaiheisiin liittyviä tilaisuuksia ja näyttelyitä. Kirjastossa ja muissa kunnan tiloissa asioi eri ikäisiä ja -taustaisia asiakkaita, joten välitettävä tieto tavoittaa

	voivat toimia alustana erilaiselle ympäristöön liittyvälle kulttuuritarjonnalle sekä viestinnälle näyttelyiden, luentoja ja muiden tilaisuuksien muodossa.	laajasti. Yhteistyö muiden alueen kuntien kanssa lisää tapahtumien toteutuksen tehokkuutta ja tunnettua.
Ilmastokumppanuuden edistäminen	Ilmastokumppanuuden tavoitteena on kannustaa yrityksiä entistä kestävämpään toimintaan sekä tuoda tehtyjä toimia näkyväksi.	Ilmastokumppanuus-toimintamalli on käytössä koko Päijät-Hämeessä ja se on osoittautunut toimivaksi tavaksi edistää kestävyttä sekä kunnan ja yritysten välistä yhteistyötä. Toiminta vaatii kuitenkin panostusta, jotta siitä saadaan laajempaa ja näkyvämpää. Yritysten saaminen mukaan ilmastokumppanuuteen vaatii aktiivista viestintää ja suoria yhteydenottoja yrityksiin. Jotta yrityksille olisi aidosti hyötyä ilmastokumppanuudesta, tulisi lisäksi muuta toimintaa kehittää ja tarjota yrityksille esim. verkostoitumismahdollisuuksia sekä näkyvyyttä kunnan viestintäkanavissa. Myös seuranta tulee kehittää, jotta voidaan arvioida tehtyjen toimien vaikutusta ja kannustaa niiden kautta muita mukaan.
Ilmastokokouksen järjestäminen säännöllisesti	Päijät-Hämeen ilmastokokous on Päijät-Hämeen alueen kuntapäätäjille suunnattu tiedotus- ja verkostoitumistapahtuma. Ilmastokokous on järjestetty vuosina 2023 ja 2024 ja palautteen perusteella koettu toimivaksi ja tarpeelliseksi käytännöksi. Päijät-Hämeen kunnat jatkavat yhteistyössä ilmastokokouksen järjestämistä säännöllisesti, sillä tilaisuus vahvistaa maakunnallista ilmastotyötä ja tarjoaa mahdollisuuden kuntien yhteistyön tehostamiseen sekä hyvien käytäntöjen jakamiseen.	Päijät-Hämeen kunnat sopivat keskenään ilmastokokouksen järjestämisen toimintavastuista, rahoituksesta ja ajoituksesta. Tilaisuus voidaan järjestää esimerkiksi osana Päijät-Hämeen ympäristöviikkoja.
Aktiivinen osallistuminen Salpausselkä Geoparkin kestävä kehityksen toimintaan	Kuuden kunnan (Lahti, Hollola, Heinola, Asikkala, Sysmä ja Padasjoki) alueesta koostuva Salpausselkä Geopark kuuluu Unescon geopuistojen verkostoon, jonka	Geopark -toiminta tukee muun muassa kestävä matkailua, elinkeinoelämää ja ympäristökasvatusta. Kunta osallistuu aktiivisesti toimintaan ja sen kehittämiseen sekä hyödyntää Geoparkin tarjoamia mahdollisuuksia alueen elinvoiman ja

	alueet edustavat kansainvälisesti merkittäviä geologisia kohteita. Alueen luonnon ja kulttuuriperinnön vaaliminen, paikallisidentiteetin vahvistaminen sekä kestävä kehityksen mukaisen elinkeinotoiminnan edistäminen ovat geopuistojen keskeisiä tavoitteita.	kokonaiskestävyyden tukemiseksi. Kunnan päiväkodit hakevat mukaan Salpausselkä Geopark varhaiskasvatusohjelmaan. Salpausselkä Geoparkin varhaiskasvatusohjelma on Geopark alueen kunnille maksuton ja se tarjoaa hyviä vinkkejä, materiaaleja ja verkostoitumismahdollisuuksia kestävä kehityksen mallialueella.
Kunta haastaa asukkaat, yhdistykset ja yritykset ilmastotoimiin	Kunta on ottanut haasteen vastaan ja sitoutunut ilmastotoimiin. Omalla toiminnallaan se toimii esimerkinnäyttäjänä, mahdollistajana sekä kannustajana. Kunta organisaationa ei kuitenkaan pysty takaamaan kestävä tulevaisuutta yksin, vaan onnistumiseen vaaditaan yhteistyötä. Kunta haastaa kaikki asukkaat, yhdistykset ja yritykset ilmastotoimiin yhteisen planeetan ja tulevaisuuden puolesta. Kaikkien ei tarvitse tehdä kaikkea, mutta jokainen voi tehdä jotain!	Onko kotona huomioitu energiankulutus? Kuljetko lyhyet matkat kävellen tai pyörällä auton sijaan? Voisiko liha-aterian vaihtaa silloin tällöin kasvisversioon ja uusia tavaroita hankkia vain todelliseen tarpeeseen? Järjestääkö yhdistyksesi tapahtumia, jossa ympäristönäkökulmat on otettu huomioon esimerkiksi tarjoilujen, välimatkojen tai lajittelumahdollisuuksien osalta? Kannustaako yhdistys jäseniään kestäviin valintoihin? Yrittäjä, onko toiminnan kestävät ratkaisut viilattu kuntoon, olisiko mielessä innovaatioita ilmastomuutokseen liittyen? Onko työntekijöitä sitoutettu ilmasto- ja ympäristötyöhön Selviääkö yritys muuttuvissa toimintaympäristöissä nyt ja tulevaisuudessa? Onnistuneeseen ilmastotyöhön tarvitaan mukaan kaikki! Kunta haastaa kaikki kunnan toimijat huomioimaan oman toimintansa ilmastovaikutuksia ja tekemään parempia valintoja hyvinvoinnin ja tulevaisuuden turvaamiseksi.